Bez Nułka

TEKSTY ŁACIŃSKIE DLA II KL. LICEUM — Nr 9

WYBÓR
Z LISTÓW HORACJUSZA

OBJAŚNIENIA

I. LISTY TOWARZYSKIE

a. Ad Albium Tibullum.

Epist. I, 4.

Albius Tibullus, poeta erotycznych elegij, serdeczny przyjaciel Horacego, przebywa zdala od Rzymu zajęty może pisaniem nowych utworów, a może nie zupełnie zdrowy i dręczony jakimiś zbyt poważnymi myślami. Horacjusz zaprasza go dowcipnym bilecikiem do siebie, chcąc go zachęcić do korzystania w myśl zasad epikurejskich z darów, jakich mu los użyczył szczodrą ręką.

1. **sermonum:** Horacjusz określa tym wyrazem i Satyry i Listy. — **candidus iudex:** biały, jasny, doskonały — b e z s t r o n n y k r y t y k. — 4. **tacitum** łączy się z „te" — „w samotnej ciszy". — 6. **corpus sine pectore** cf. Mickiewicza: „bez serc, bez ducha to szkieletów ludy". — 10. **gratia, ae** = wdzięk, powab; fama = rozgłos. — 11. **mundus victus:** s c h l u d n e ś r o d k i d o ż y c i a — bez zbytku i bez brudnego skąpstwa. — **crumena, ae** = crumina, ae = pie-

niądz. — 12. **inter spem curamque:** wśród nastrojów oczekiwania jakiegoś szczęścia i niepokoju o jego utrzymanie. — **inter timores et iras:** wśród strachu i zgryzot. — 14. **grata superveniet** scil. vitae: będzie miłym dodatkiem. — 15. **vises:** futurum w znaczeniu prośby — zechciej odwiedzić. — **porcum** zależy od vises, nie od ridere. — 16. Horacjusz nazywa się żartobliwie „wieprzkiem" ze stada — szkoły Epikura, któremu zależy przede wszystkim na przyjemnościach. Horacjusz był niskiego wzrostu i dość otyły, troskliwy o wygląd zewnętrzny. Suetoniusz pisze o nim: habitu corporis brevis fuit atque obesus (tłusty). Cf. Epist. I. 20, 24.

b. Ad Claudium Neronem.

Epist. I, 9.

List ten jest pismem polecającym niejakiego Septymiusza Tyberiuszowi Neronowi, następcy Augusta. Horacjusz spełnia życzenie petenta dobierając tak myśli, a nawet wyrazy, aby w niczym nie urazić drażliwego na wszelkie protekcje Tyberiusza. List ten uchodzi za arcydzieło w swoim rodzaju.

1. **nimirum:** oczywiście — z odcieniem ironii. — 3. **scilicet:** scire licet — wyobraź sobie. — **laudare et tradere:** polecić i do domu wprowadzić. — 4. szyk: dignus mente **domoque Neronis honesta legentis** — godny zdolności i rodziny Nerona, który dobiera tylko szlachetnych ludzi. — 5. szyk: **cum censet**

(scil. me) **fungi munere propioris** (scil. tibi) (carioris) **amici.** — 6. **valdius** = m e l i u s. — 8. szyk: **sed timui, ne putarer me finxisse mea minora:** a b y n i e s ą d z o n o, ż e m m ó j w p ł y w r o z m y ś l n i e p o m n i e j s z y ł. — 9. **dissimulator opis propriae** — ukrywający własne wpływy. — **mihi commodus uni** = d b a ł y o s i e b i e s a m e g o j e d y n i e. — 10. **maioris fugiens opprobria culpae:** unikając zarzutu większej winy. — 11. **frons:** przenośnie — impudentia, insolentia — frons urbana est eius, qui quia in urbe vivit, minus timidus est ac modestus quam rusticus. — **praemia:** iura — p r z y w i l e j e.

II. LISTY SPOŁECZNO-FILOZOFICZNE

a. Ad Maecenatem.

Epist. I, 7.

Kilkudniowy pobyt Horacjusza na wsi przedłużył się do miesiąca. Mecenas z tego niezadowolony robi poecie wymówki, na które w tym liście poeta odpowiada, wyjaśniając swój stosunek do swego opiekuna. Zawdzięcza on wprawdzie wiele Mecenasowi i chce o tym stale pamiętać, ale nie może robić ofiary ze swej swobody i niezależności. Każdy ma swoje upodobania, od których zależy jego szczęście. W ostatnim wierszu mieści się przewodnia myśl utworu: Metiri se quemque suo modulo ac pede verum est.

2. **mendax desideror** — okazując się kłamcą każę na siebie czekać. — 3. szyk: **si vis me vivere sanum recteque valentem** — jeżeli chcesz, bym żył zdrowy

i w pełni sił. — 4. **dabis** — w znaczeniu trybu rozkazującego. — 5. pierwsze figi dojrzewają z początkiem jesieni bardzo niezdrowej w Rzymie. — 6. **dissignator, oris** = kierujący obrzędami pogrzebowymi. — 7. **pallere** alicui = timere alicui: b a ć s i ę o k o g o. — 8. **officiosa sedulitas et opella forensis** = usłużna gorliwość i drobne sprawy na rynku. — 9. **testamenta resignat** otwiera testamenty. — 10. **bruma, ae** = zima (*brevima = brevissuma = brevissima). — **Albanis agris** dat. zależny od illinet. — 12. **contractus leget** — b ę d z i e c z y t a ł w „z a c i s z n y m u s t r o n i u“ — w przeciwstawieniu do ruchliwego życia w mieście. — 14. **non, quo more** = non eo more, quo. — 16. **benigne** — u p r z e j m i e d z i ę k u j ę. — **munusculum, i** = prezencik, drobiazg, cf. munus, eris = dar. — 20. **prodigus et stultus** rozrzutnik i głupiec ma odpowiedniki w 22 w.: vir bonus et sapiens. — 22. **dignis ait esse paratus** zamiast ait se dignis paratum esse — d l a t y c h, k t ó r z y n a t o z a s ł u g u j ą, g o t ó w j e s t d o ś w i a d c z e n i a d o b r o d z i e j s t w, a jednak jak między osobami tak także w dobrodziejstwach umie przeprowadzić stosowne rozgraniczenie. — **nec tamen ignorat, quid distent aera lupinis** — p r a w d z i w e p i e n i ą d z e o d „s z t o n ó w“. — **quid** = w czym, o ile. — 24. szyk: **me dignum praestabo etiam pro laude merentis** = okażę się godnym, jak na to zasługuje cześć dla dobroczyńcy; pro laude = stosownie do czci, jak zasługuje cześć. — 25—28. Wróć mi moją młodość, jeżeli sobie życzysz, bym się nigdzie nie oddalał od ciebie. — **reddes** jak dabis we w. 4. i **repetes**

we w. 33. — 29. **nitedula, ae** =mysz polna. — 35—38. jeżeliby zwrócono się do Horacjusza porównaniem o myszce i łasicy, to znaczy, jeżeliby zażądano zwrotu otrzymanych dobrodziejstw, chętnie je zwróci, gdyż nie należy do tych, którzy wieś wychwalają, gdy są po dobrym obiedzie, ani nie chciałby zamienić niezależnego spokoju za największe skarby. Skromne życzenia poety — nec potentem amicum largiora flagito satis beatus unicis Sabinis — Carm. II, 18, 12 — sam Mecenas nieraz chwalił jego umiarkowanie (verecundus), a Horacjusz zawsze mówił o nim jako o swym dobroczyńcy. — 39. **Inspice, si possum** = agedum experire, an non possim, zobacz, czy nie mogę. — 40. **patiens Ulixes** — wytrzymaly Ulisses *πολύτλας 'Οδυσσεύς*, *ταλασίφρων*, *πολυτλήμων*. — 41. **Ithace** (nom.) **non est locus equis aptus**. — 42. **non porrectus planis spatiis** — nie ciągnące się w rozleglych równinach; **prodigus,** 3 z genet. jak dives — bogaty w co. — 43. **tibi** odnosi się do apta i do relinquam. — 50. **in vacua umbra tonsoris** — w pustej (o tej porze) budzie golarza. — **cultellus, i** = nożyk, cf. culter, i — nóż. — 53. **accipiebat** = otrzymywał do spełnienia. — **unde domo** — skąd pochodzi. — 54. **cuius fortunae** = quae res domestica et quae condicio. — **quo sit patre quove patrono** jakiego ma ojca lub opiekuna. — 57. **loco** = in loco — w stosownych okolicznościach. — 58. **gaudentem** — contentum — czuje się szczęśliwym. — **lare certo** = qui domum suam habet. — 59. **post decisa negotia** = po załatwieniu interesów. — 60. **sci-**

tari = sciscitari chcieć się dowiedzieć. — 63. **improbus** — zuchwalec, hultaj według mniemania niewolnika. — 64. **neglegit te** = kpi z ciebie. — **aut horret** = albo ze strachu odmawia. — 65. **tunicato popello** — rzemieślnicy, drobni kupcy, ludzie biedni chodzili tylko w tunikach. — 66. **occupat** = wyprzedza go. — 67. **excusare laborem** — se excusabat propter laborem. — **credere, mirari excusare** — infinitivi historici. — 70. **ut libet** — formułka grzecznościowa — według Pańskiej woli. — 72. **dicenda tacenda** — quaecumque in buccam ei venerant — „gadał trzy po trzy“, plótł, co mu ślina na język przyniosła. — 73. **dormitum** — supinum celowe. — 73—74. szyk: **ubi hic** (Volteius) **visus est** (ut — jakby) **piscis decurrere ad occultum hamum.** — 79. **requiem quaerit** — szuka wypoczynku po zajęciach na rynku. — **dum sibi risus undique quaerit** — dum ridendi materiam quoquo modo quaerit — w przewidywaniu, jak będzie wyglądał mieszczuch jako rolnik. — 80. za 14.000 sestercjów można było kupić tylko małe gospodarstwo. — 84. **sulcos et vineta crepat mera** — mówi tylko o zagonach i winnicach. — 87. **enectus** od eneco, -are, -ui, enectus = zmęczyć, wyczerpać.— 89. **iratus** — zagniewany na siebie samego, zgryziony. — 91. **durus** — duri laboris patiens — zapracowany. — **attentus** (scil. rebus — dat.) — zajęty gospodarstwem. — 92. **Pol** — Edepol — na Polluksa. — 98. **verum est** = aequum est; myśl wiersza: każdy powinien pozostawać w takich stosunkach i taki obrać zawód, który

odpowiada przede wszystkim jego zdolnościom i majątkowi.

b. Ad Aristium Fuscum.

Epist. I, 10.

Życie na wsi daje najwięcej zadowolenia i szczęścia.

Jeżeli słuszne jest zdanie, że prawdziwe szczęście polega na życiu według natury, to wieś spełnia ten warunek. Nie bogactwo, ale poprzestawanie na małym jest środkiem do szczęścia. Kto ubiega się o bogactwo, staje się niewolnikiem swej żądzy.

3. **multum** — accusat. względu — pod wielu względami. — **cetera** — accusat. względu — zresztą. — 3—5. szyk: **cetera paene gemelli adnuimus fraternis modis** (ablat. modi). — 4. **et alter** scil. negat. — 5. **noti** scil. inter se. — 6. **nidus, i** = gniazdo, — Rzym. — 9. **rumore secundo** — zwrot stosowany u Eniusza — wśród głośnego poklasku. — 10—11. urbanas delicias fugio, ut sacerdotis servus liba recusat. — **pane egeo potiore** — pane egeo, qui potior est quam. — 13. **domo** zamiast domui. — 16. słońce wchodzi w konstelację Psa i Lwa w końcu lipca. — **momenta Leonis** = movimenta Leonis — ruchy, skoki Lwa. — 17. **furibundus** jako przydawka do Lwa jest dopiero skutkiem czynności zawartej w zdaniu. — **cum accepit solem acutum** — kiedy odczuł piekące promienie słońca. — 19. mozaikę w posadzkach jadalni rzymskich posypywano kwiatami oraz skrapiano wonnymi olejkami. — **deterius** = gorzej, mniej przyjemnie. — 20. **rumpere plumbum** — rozer-

wać rury ołowiane wodociągów. — 22—24. mieszkańcy miast chcą w swoich pałacach wywołać złudzenie wsi przez sadzenie drzew wśród różnobarwnych kolumn marmurowych, gdyż natura pociąga ich swym prawem. — 23. **domus prospicit longos agros** — pałac ma rozległy widok na pola. — 25. **et mala perrumpet furtim fastidia victrix** i niespostrzeżenie przełamie zwycięsko wstręt przewrotny. — 26. **contendere** = distinguere — przeciwstawić — łączy się z dat. — **Sidonio ostro** — fenickiej purpurze. — **callidus** — jako znawca. — **non** — łączy się z accipiet w w. 28. — 31. **Mirabere** = miraberis. — **pones** = depones. — 32—33. szyk: **licet praecurrere reges et regum amicos vita** (ablat. limitat.) **sub paupere tecto**. — 34. **pugnā** (ablt. limitat.) melior — **pellebat** — ciągle wypędzał. — 37. **victor violens** — zuchwały zwycięzca. — 40. **improbus** = w swej nikczemności. — we wyrazie vehet odbija się dalszy ciąg porównania z koniem. — 41. **aeternum** — przysłówkowo — na zawsze. — 42. **cui non conveniet sua res, ut calceus olim, si pede maior erit, subvertet, si minor, uret** kto nie będzie miał majątku stosownego dla siebie, to ten — jak but kiedyś, jeżeli będzie większy od nogi, przewróci, jeżeli za mały, będzie parzył. — 45. **nec me dimittes incastigatum** — nie pozostaw mnie bez nagany (dimittes — futurum w znaczeniu imperativi). — 46. **cessare** scil. cogere — ustawać w gromadzeniu. — 48. **tortum digna sequi potius quam ducere funem** — iść za postronkiem powinien raczej, niż wo-

dzić ich (ludzi) na nim. Porównanie ze zwierzęciem prowadzonym na powrozie. — 49. **dictabam** — scil. puero — według zasad używania czasów w listach. — **Vacuna** w związku etymol. z vacare; humorystyczne zakończenie ma oznaczać wczasy Horacjusza na wsi, gdzie nawet list może dyktować, nie osobiście pisać, siedząc za starą świątynią „bogini wczasów".

III. LISTY LITERACKIE

a. Ad Maecenatem.

Epist. I, 19.

Ostra krytyka, z jaką spotkały się u współczesnych poetów i krytyków trzy księgi Pieśni Horacjusza, skłoniła go do napisania do Mecenasa tego listu, wyjaśniającego przyczyny tej krytyki. Jedni krytycy, którzy zarzucali mu brak oryginalności przez naśladowanie wzorów greckich, nie widzą istoty rzeczy. Podobni są oni do tych poetów, którzy widzą w używaniu i nadużywaniu wina źródło poetyckiego natchnienia z tego powodu, że stary poeta Kratynus, Eniusz, a nawet Homer byli zwolennikami wina. Nie stanie się również ktoś stoikiem — Katonem, jeżeli naśladując go będzie nosił krótką togę, chodził boso i zawsze będzie miał surowy wyraz twarzy. Drudzy są mu niechętni przez pospolitą zawiść, że nie ubiegał się o popularność zwykłymi sposobami.

3. **potoribus** — dat. auctoris. — **male sanos** = vesanos — n i e z u p e ł n i e   p r z y   z d r o w y c h   z m y s ł a c h. — 4—5. szyk: ut Liber adscripsit male

sanos poëtas **Satyris Faunisque, dulces Camenae oluerunt vina** (vini odorem) **fere mane.** — 6. szyk: **laudibus Homerus arguitur vinosus** — spotyka się z zarzutem jako „pijaczyna". — 9. **siccus, a, um** = suchy, trzeźwy. — 12. **puteo, ēre** = cuchnąć. — 13. **textore** ablt. instrumenti, zależny od simulet. — 15. szyk: **lingua** (scil. Iarbitae). — **Timagenis aemula rupit** (zgubił) **Iarbitam.** — 17. **exemplar vitiis imitabile decipit** — wzór, który daje się naśladować w błędach, prowadzi na bezdroża. — 18. **exsanguis, e** — bezkrwisty, blady, powodujący bladość. — 19. **servum pecus** — mocniejsze niż grex. — 20. **tumultus** — hałaśliwe zabiegi i kłótnie. — 21—32. Horacjusz był pierwszy, który się zwrócił do czterowierszowej zwrotki Alceusza; zwrotkę saficzną naśladował poprzednio Katullus. — 21. **per vacuum** — bo żaden Rzymianin go nie wyprzedził. — 21—22. **Libera per vacuum posui vestigia princeps, non aliena meo pressi pede** — Pierwszy puściłem się swobodnie w nietkniętą dziedzinę, nie kroczyłem cudzymi śladami. — 24. **numeros animosque** — rytmy i ducha. — 27. **modos** = numeros — rytmy. — **carminis artem** — ma na myśli stroficzną budowę pieśni. — 28. szyk: **Sappho mascula** (energiczna — męska). — **temperat Musam suam** (układa swe pieśni). — **pede Archilochi** (w stopach Archilocha). — 29. **dispar rebus et ordine** — różniący się w temacie i metrycznym układzie wierszy; — zmienił bowiem dwuwierszowe połączenia w strofy cztero-

wierszowe. — 32. **hunc** = Alcaeum. — 34. cieszy go, że jego utwory czytają i mają w rękach ludzie wykształceni (wyraz „ingenuus“ oznacza nie tylko człowieka wolno urodzonego, ale także wykształconego) jako przeciwstawienie do ventosa plebs. — 34. **premat** = deprimat — poniża, gani. — 39. **nobilium scriptorum auditor** — do nich należeli: Pollio, Vergilius, Varius, Tibullus i inni; we wyrazie: **„ultor“** mieści się żartobliwe wyznanie, że nasłuchawszy się odczytów wspomnianych poetów on także odczytuje im swoje i w ten sposób mści się na nich. — 40. **grammaticas tribus et pulpita** — grammaticorum tribus — kluby krytyków i ich miejsca wykładów. — 41—49. Horacjusz uchyla się od publicznych recytacji z różnych powodów. — 43. **Iovis** = Augusti. — 44. **manare** = stillare w znaczeniu przechodnim (sączysz). — 45. **tibi pulcher** — w sobie zakochany. — **naribus uti** = nares corrugare — kręcić nosem. — 46. **luctantis** = me adorientis — atakującego. — 47. **diludia posco** — proszę o zwłokę, odłożenie zabawy. — 48. **genuit** — perfectum gnomicum — gignere solet. — **ludus** = risus et iocus. — **trepidus** — niepokojący. — 49. **truces inimicitiae** — zawzięta nieprzyjaźń.

b. Ad Augustum.

Epist. II, 1, w. 1—27; 86—138; 156—167.

Niepokój ogarnia Horacjusza, czy nie zaszkodzi sprawom państwowym, jeśliby zabierał czas długim listem cesarzowi zajętemu tylu ważnymi sprawami.

Za tę troskę o państwo on jeden już za życia spotyka się z czcią, jaka przypadła w udziale dopiero po śmierci najbardziej zasłużonym bohaterom. Zresztą naród rzymski ceni tylko to, co starożytne, a okazuje wstręt i nienawiść do wszystkiego, co współczesne. Inaczej było u Greków zwłaszcza w szczęśliwych czasach po wojnach perskich. Wszelkie rodzaje sztuki cieszyły się uznaniem i mogły się rozwijać. Skłonności dawnych Rzymian były skierowane ku życiu praktycznemu. Obecnie nastąpiła zmiana w ich usposobieniu, gdyż prawdziwy szał pisania wierszy opanował wszystkich nawet pozbawionych talentu. Lecz i ta namiętność ma praktyczne znaczenie, bo poeci przez swe zamiłowanie stają się nieszkodliwymi, są często pożyteczni a nawet niezbędni. Następuje pochwała poezji już w tonie poważnym. Poezja rozwinęła się w Rzymie dopiero pod wpływem Greków, lecz nie osiągnęła doskonałej sztuki mimo uzdolnienia Rzymian zwłaszcza w tragedii z braku staranności w wykończeniu.

3. **legibus emendes:** Augustus wydał szereg ustaw do poprawy obyczajów: lex sumptuaria, de adulteriis, de pudicitia, de ambitu, de maritandis ordinibus; **in publica commoda peccem:** szkodziłbym publicznemu dobru. — 4. **si morer tua tempora:** jeślibym zabierał ci drogi czas. — 6. **in deorum templa recepti:** przyjęci do świątyni bogów — uznani za bogów. — 7. **colunt** — rozwinąć przez dzeugmę: przy terras — użyźniają, przy genus hominum — uszlachetniają. — 8. **agros adsignant** — wyznaczają stałe siedziby. — 9. **plorare** — płakać, tu skarżyć się. —

10. **diram qui contudit hydram** — Herkules. Cf. Kto łeb urwał hydrze. — 11. **fatali labore** — pracą nałożoną przez przeznaczenie. — 13. **urit** — razi (blaskiem). — **praegravat** — przeważa, przewyższa, zaćmiewa; artes — pojęcie abstrakcyjne zamiast konkretnego: **qui praegravat artes infra se positas** — można rozwinąć — kto przyćmiewa wszystkich swymi znakomitymi zaletami. — 14. **exstinctus** = mortuus. — 15. **praesenti** — w przeciwstawieniu do exstinctus — za życia (obecnemu). — 16. szyk: ponimus fatentes nil tale oriturum esse alias, nil ortum esse. — 17. **alias** — w innym czasie, zresztą. — 19. **iustus in te uno ...anteferendo** — sprawiedliwy wobec ciebie jednego, stawiając cię ponad naszych wodzów, ponad greckich. — 20. **cetera nequaquam simili ratione modoque aestimat:** reszty nie ocenia bynajmniej tą samą wagą i miarą. — 21. **terris semota** — sprzątnięte z ziemi. — 22. **suis temporibus defuncta** — co dokonało (dopełniło) czasu sobie przeznaczonego. — 23. szyk: sic fautor veterum, ut dictitet Musas locutas esse in monte Albano tabulas, ..., foedera aequata ..., pontificum libros, volumina vatum. — 24. **bis quinque viri** = decemviri legibus scribundis. — **tabulae peccare vetantes** = leges duodecim tabularum — w 450 r. przed Chr.

25. **foedera aequata** = przymierza zawarte na równych warunkach. — **Gabiis** łączy się z następującym cum.

26. **pontificum libri** lub pontificii, lub pontficales zawierały przepisy o obrzędach religijnych, świętych

miejscach i czasach, modlitwach oraz sposobie prowadzenia procesu.

26. **volumina vatum** = libri fatales, fatidici, vaticini — książki z wróżbami. — 27. in monte Albano obecnie Monte Cavo miał świątynię Iuppiter Latiaris; tam przebywały Muzy rzymskie, jak greckie na Helikonie lub Parnasie. — 86. **Saliare carmen** = Saliorum carmen — najdawniejszy zabytek języka łacińskiego, o którym mówi Kwintylian (I, 6, 40): Saliaria carmina vix sacerdotibus suis satis intellecta — ledwie zrozumiałe dla własnych kapłanów. — 86—87. szyk: qui laudat et solus vult videri scire illud... — 88. **ingeniis non ille favet plauditque sepultis** — ów okazuje życzliwość i bije oklaski nie talentom, które już pochowano... — 89. **lividus** — siniejąc z zawiści. Cf. livor. — 91 szyk: aut quid haberet publicus usus, quod legeret tereretque viritim — albo co posiadałby ogólny zwyczaj do czytania i zużywania w rękach poszczególnych ludzi? greccy autorowie byli wspólną własnością wszystkich. — **nugari** — oddawać się lżejszym zajęciom. — 94. **in vitium labier** — skłaniać się do błędów; labier — stara forma infinitivi praesentis = labi; athletarum — equorum — (genet. obiect) rozpaliła się do zapasów atletycznych. — **aequa fortuna** — przez pomyślny stan państwa (po wojnach perskich). — 97. **suspendit picta vultum mentemque tabella** — utkwiła wzrok i myśl w malowanych obrazach. — 98. **tibicinibus** — species pro genere — muzyką; można rozumieć także utwory dytyrambiczne ze względu na wymienioną tragedię.

99. **sub nutrice** — u stóp piastunki, pod opieką

piastunki. — 100. **maturc plena** — wnet przesycona. — 101. **quid odio** (dat. zamierzonego skutku) **est** — co jest przedmiotem nienawiści (czego się nienawidzi). — **quod non mutabile credas** — o czym nie można by mieć przekonania, że ulegnie zmianie; użycie drugiej osoby dla myśli ogólnej. — 102. **paces bonae** — szczęśliwe czasy pokojowe. — **venti secundi** — powodzenie. Cf. aequa fortuna w. 94. — 103. **Romae dulce diu fuit et solemne** — w Rzymie było długo miłym i utartym zwyczajem. — 104. **clienti promere iura** — klientowi udzielać porady prawnej. — 105. **nominibus rectis** — ablt. zależny od cautos — zabezpieczone rzetelnymi nazwiskami. — 110. **vincti** (vincio, ire) **comas** — otoczywszy sobie włosy zielenią (z bluszczu lub oliwy); vincti partic. medialne.— 112 **prius orto sole vigil** = vigil priusquam sol ortus est — obudziwszy się przed wschodem słońca. — 113. **calamus, charta, scrinia** — przybory do pisania. — **habrotonum** = abrotonum — boże drzewko, z którego wyrabiano lekarstwa; tu znaczy lekarstwo jako species pro genere. — 117. **passim** — na wszystkie strony — wszyscy bez różnicy ustawicznie. — 120. **non temere** = non facile. — **studere** połączone z accusat. zaimka. — **ridet** w znaczeniu przechodnim — wyśmiewa, śmieje się z czegoś. — **incogitat** — knuje. — 124. **militiae** dat. zawisły od piger zamiast: ad militiam — jako przeciwstawienie do urbi; malus — niezdatny. — 125. **si das hoc** = si concedis hoc — jeżeli się na to zgadzasz. — 127. **iam nunc** — iam in pueritia. — 128. **pectus praeceptis format amicis** — serce uszlachetnia życzliwymi radami. —

129. **corrector** cum corrigit — poprawia, wykorzenia, usuwa. — 130. **orientia tempora** — nadchodzące czasy; instruit — poucza. — 131. **inopem solatur et aegrum** — biednego krzepi, zmartwionemu dodaje otuchy (dzeugmatycznie). — 134. **sentit praesentia numina** — odczuwa życzliwość bogów. — 135. **caelestes** (accusat. osoby). — **aquas** (accusat. rzeczy) — błaga bogów o deszcze. — **blandus docta prece** -- przymilając się wyuczoną modlitwą. — **docta** jako imiesłów nie przymiotnik. — 138. **manes** — w przeciwstawieniu do di superi — znaczy tyle co di inferi = potęgi podziemne. — 158. **defluxit** — spłynął, zginął, zniknął. — **numerus Saturnius** = versus Saturnius; przykład wiersza saturnijskiego:

virúm mihí, Caména, ínsecé versútum

(początek Odysei w tłumacz. Liwiusza Andronika). **grave virus** — przykra zjadliwość. — 159. **munditiae** — elegantia — wytworność. — 161. **serus** (scil. ferus victor — Romanus). — **admovit acumina** — późno (przez enallage adiectivi) zwrócił uwagę. — 164—165. dokonał także próby, czy byłby zdolny do godnego naśladowania, i próby wypadły pomyślnie, z natury wzniosły i śmiały. — 166. **satis spirat tragicum et feliciter audet** — ma dosyć podniosłości ducha i śmiałe próby mu się udają. — 167. **inscite** — głupio; odnosi się do „putat“ i do „metuit“.

c. Ad Pisones.

Epist. II, 3. w. 1—72; 105—139; 156—184; 263—390.

(De arte poëtica liber).

W formie listu do Pisonów — ojca i dwóch synów — rozwija Horacjusz zapatrywania własne

i teorie estetyczne Greków o dziełach poetyckich: ich treść, układ, forma, język, charakterystyka różnych gatunków literackich, czy sztuka, czy natchnienie mają znaczenie w twórczości, jest tematem rozprawy dydaktycznej, ujętej w formę poetyckiego listu, który przez wieki miał wpływ na ocenę poezji aż do L'art poétique Boila w drugiej połowie wieku XVII, zależnej zresztą w wielu punktach — formie i treści — od listu Horacjusza. Jeżeli zaś uwzględnimy ten moment, że nasza literatura w w. XVII i początku XIX była pod przeważnym wpływem klasycyzmu francuskiego, zrozumiemy łatwo, dlaczego nawet forma poetycka listu tak się przyjęła u poetów tego okresu: Krasickiego, Węgierskiego, Trembeckiego, a Dmochowski przerabiając Boila uwzlędnił także Horacjusza, chociaż niektóre zasady odrzucał.

1—14. Jednolitość kompozycji.

3. **collatis membris** — dat. zależny od inducere, wyraz ten używany w malarstwie o nakładaniu farb. — 3—4. szyk: **ut mulier superne formosa desinat in turpiter atrum piscem.** — 5. **spectatum** — supinum celowe. — 6. **librum** = carmen. — 7. **cuius vanae species fingentur, velut aegri somnia, ut...** którego czcze powstaną pomysły, jakby majaczenia chorego, że... — 9. **reddatur uni formae** — są stosowne do jednej postaci. — 14. szyk: **inceptis (initiis) magnis et plerumque magna professis assuitur unus et alter purpureus pannus...** Do poważnego początku i częstokroć zapowiadającego coś wielkiego

przyczepia się... opisy krajobrazów. — 17. **pluvius arcus** — tęcza. — 20—21. przesunięcie w budowie zdania: **quid hoc, si pingitur aere dato, qui fractis navibus exspes enatat;** myśl: dlaczego jako pejzażysta podejmujesz się za pieniądze namalowania obrazu kompozycyjnego? — 25. **decipimur specie recti** = łudzą nas pozory poprawności. — 32. **faber imus** — rzeźbiarz, który miał warsztat w dolnej części szkoły gladiatorskiej Emiliusza. — 34. **infelix operis summa** — nieudały w wykończeniu całego dzieła. — 35. szyk: **ego non velim magis hunc esse, quam vivere.** — 37. **spectandus** — godny podziwu. — 40. **cui** = a quo. — **potenter** = pro suis viribus. — 41. **lucidus ordo** — przejrzystość układu. — 42. **venus** = venustas powab. — 44. szyk: **et praesens in tempus omittat.** — 45. szyk: **etiam tenuis cautusque in serendis verbis auctor;** — **tenuis et cautus** = subtelny i ostrożny.

45—72. Dobór i życie wyrazów.

47. szyk: **si callida iunctura notum verbum reddiderit** (uczyni) **novum.** — 50. **cinctutis Cethegis** — dat. auctoris. — 54. **dabit ademptum** — przestawienie — datum adimet. — 59. **nota praesens** = nota praesentis temporis. — **producere** — wprowadzić w użycie. — 64. **classes aquilonibus arcet** = aquilones a classibus arcet. — 65. ma na myśli wysuszenie błot pomptyjskich zamierzone przez Cezara i częściowo dokonane przez Augusta. Obecnie urzeczywistnione przez Mussoliniego. — 69. **vivax** połączyć z orzeczeniem — **nedum gratia stet vivax** —

a cóż dopiero miałoby się utrzymać upodobanie na stałe.

105—139. Słowa mają odpowiadać nastrojowi i charakterowi przedstawianych osób, a naśladowanie ma mieć pewną swobodę, zapowiedź utworu ma być skromna. — 109. **iuvat** scil. nos — wprawia nas w wesoły nastrój. — 108—110. zapatrywania według psychologii epikurejskiej: gniew i boleść odnosi się do zdarzeń przeszłych, radość i obawa do zdarzeń przyszłych, pierwsze są przygnębiające, drugie podniecające. — 114. **intererit** od interest — zachodzi różnica. — 115—116. **fervidus florente iuventa** — zapaleniec w kwiecie młodości. — 119. myśl: albo trzymaj się podania, lub zmyślaj tak, aby charaktery się zgadzały. — 120. **reponere** — na nowo wprowadzać. — 122. **nihil non arroget armis** — litotes — omnia arroget armis (dat.). — 125. jeżeli coś niepróbowanego wystawiasz na scenie. — 126. **ad imum** — do końca. — 127. **ab incepto** = ab initio. — **et sibi constet** — sibi conveniat — niech będzie ze sobą w zgodzie. — 131. **publica materies** temat będący własnością wszystkich (wykształconych). — 132. **vilis orbis patulusque** — loci communes (pospolite) — nimis vulgares, qui omnibus patent — „gdy w kołach zbyt pospolitych, otwartych wszystkim nie będziesz się kręcił". — 134. **nec desilies imitator in artum** — nie popadniesz w tak niewolnicze naśladownictwo. — 135. **pudor** — poszanowanie dla oryginału. — **operis lex** zapowiedziany

plan rozpoczętego dzieła. — 138. szyk: **quid hic promissor feret dignum tanto hiatu?** — cóż stworzy godnego tak szumnej zapowiedzi? — 139. Góry stękać będą w połogu, ulęgnie się śmiesznie mała myszka.

156—178. Charakterystyka różnego wieku.

159. **puer pede certo signat humum** — pewnie już chodzi. — **paribus** = aequalibus. — 160. **temere** = facile. — **in horas** — z każdą godziną. — 163. **cereus in vitia flecti** — jak wosk podatny do występków. — **asper** = repugnans et pervicax. — infinitywy: **flecti** w. 163. **relinquere** w. 165 zależne od przymiotników według konstrukcji greckiej. — 165. **amata relinquere pernix** — szybko porzuca to, co pokochał. — 168. **quod mox mutare laboret** = co wkrótce starałby się zmienić. — 170. **timide gelideque** — lękliwie i bez zapału. — 172. **dilator** — lubi odkładać. — **longus spe** — wytrwały w oczekiwaniu. — 173. **difficilis** — opryskliwy. — **querulus** — zrzęda. — 179—184. W dramacie nie wszystko jest stosowne do przedstawienia na scenie, mimo że wzrokowe wrażenia są silniejsze od słuchowych. — 184. **facundia praesens** — co opowie wymowny naoczny świadek. — 263—274. Łagodna ocena utworów rzymskich poetów nie powinna być źródłem lekceważenia zasad wierszowania. — 265. **an omnes visuros peccata putem mea, tutus et intra spem veniae cautus?** — czy też mam przypuszczać, że wszyscy zobaczą moje za-

niedbania w wierszu, zabezpieczony (scil. venia — nadzieja przebaczenia) i w granicach nadziei ostrożny? (ostrożny o tyle tylko, o ile mogę uzyskać przebaczenie). — 274. stosowną ilość stóp liczono na palcach lub wyczuwano słuchem. — **calleo, ere** — mieć wprawę, rozumieć, rozróżniać. — 275—294. początek tragedii i komedii greckiej oraz rzymskiej. Rzymianom brak staranności w wygładzaniu utworów. — 277. **peruncti ora** — pomazawszy sobie twarz — particip. medialne. — 279. **instravit** od insterno, -ere, -avi, -atus — rozpościerać. — **pulpitum, i** — rusztowanie. — 283. **vis digna lege regi** — infinit. według konstrukcji greckiej cf. w. 163 i 165. — digna, quae lege regeretur, ustawa brzmiała: *μὴ δεῖν ὀνομαστὶ κωμῳδεῖν* nie należy szarpać ludzi w komedii po nazwisku. — 285. **liquēre** = reliquēre — reliquērunt. — **docuere** = scripsere; poeci greccy sami reżyserowali swe sztuki, uczyli aktorów i chór (*διδάσκειν* = docere) i sami grali na scenie. — **Praetextas fabulas** (tematy z historii rzymskiej) pisali: Naevius (264—201), Pacuvius (220—132) i Accius (170—94). — **Fabulas togatas** (komedie ze stosunków rzymskich) pisali: Naevius i Afranius około 150. — 294. castigare — corrigere; perfectum odnosi się do carmen — użyte proleptycznie — ita, ut perfectum sit. — **ad unguem** — przenośnia z rzeźbiarstwa — spojenia marmuru były wtedy wykończone, gdy paznokciem nie wyczuwało się nierówności. — Cf. Sat. I, 5, 32.

295—308. Niektórzy poeci lekceważą sztukę

w przekonaniu, że natchnienie — szał boski — wystarcza. On jednak woli być wolnym od tego szału i nie pisząc sam wierszy podać zasady, jak zostać dobrym poetą. — 295. szyk: **quia Democritus credit ingenium fortunatius misera arte.** — 297. **bona pars** = magna pars. — 302. **purgor** (medialnie) **bilem** czyszczę sobie żółć. — 304. **verum nil tanti est** — lecz na niczym mi tak bardzo nie zależy — quanti sanum fieri — jak na tym, aby być zdrowym. — **tanti** genet. pretii. — **fungar vice cotis** = będę spełniał zadanie osełki. — 306. **munus et officium** — sil. poëtae. — **nil scribens ipse** — Horacjusz zostawia się sam umyślnie na dalszym planie, że sam nic nie pisze, a mógł tak utrzymywać, bo w liście tym nie ma wzmianki o poezji lirycznej; utworów epicznych i dramatycznych nie pisał, listy zaś i satyry nazwał „sermones serpentes humi“. — 309—322. Pierwszym dążeniem poety ma być prawdziwe wykształcenie. — 309. **recte** należy do **scribendi** nie do **sapere** cf. Sat. I, 4, 13. — 314 szyk: **quod sit officium conscripti, quod iudicis** — 319. **speciosa locis** — bogata w piękne miejsca. — **morata fabula** — z dobrym skreśleniem charakterów. — **mōrata** w związku z mos, mōris. — 321. **meliusque moratur** — i lepiej zajmuje uwagę. — 323. **rotundo ore** — przenośne wyrażenie — Muza obdarzyła Greków wymową wytworną, dźwięczną i artystyczną. — 324. **nullius** (neutrum) = nullius rei. — 325. **rationes** — w znaczeniu pierwotnym — rachunki. — 326—330. as dzielił się na 12 uncyj; $^5/_{12}$ asa czyli pięć uncyj miało nazwę —

quincunx. $^5/_{12}-^1/_{12}=^4/_{12}=^1/_3=$ triens. $^5/_{12}+^1/_{12}=^6/_{12}=$ $=^1/_2=$ semis. — 328. **poteras dixisse** — mógłbyś już był powiedzieć. — 330. **aerugo, inis** = rdza, chciwość. — **peculium, ii** = pieniądze zdobyte przez własną pracę, pilność i oszczędność. — 332. olejek z drzewa cedrowego i szkatułki z drzewa cyprysowego służyły do zabezpieczania zwojów papirusowych przed molami. — **lēvis, -e** — gładki. — 333—365. Charakterystyka poezji. Porównanie utworu poetyckiego z obrazem. — 338. **ficta voluptatis causa** = co wyobraźnia stworzyła dla przyjemności. — 341. **agitant** = irrident. — 342. **celsi praetereunt** — z dumą przechodzą obok. — **austēra poëmata** — poważny utwór poetycki. — **Ramnes** — centuriae iuniorum. — 345. **longum** — proleptycznie do aevum — ut longum sit. — 349. sonus gravis — ton niski. — **sonus acutus** — ton wysoki. — **poscenti** scil. manui. — 352. **incuria** — niedopatrzenie. — 353. szyk: **ut si scriptor librarius usque peccat idem.** — 355. **veniā caret** — nie ma przebaczenia. — 357. **qui multum cessat** — który ma wiele uchybień. — 364. **argutum acumen** — bystry sąd krytyka. — 365. repetita — z odcieniem zdania przyzwolonego.

366—390. Poezja musi się wznosić do szczytów. Potrzeba jej pracy, talentu i rzetelnej krytyki. — 368. **hoc dictum tolle memor** = hoc dictum in pectus tuum demitte — tę radę dobrze zapamiętaj. — **certis rebus** = nonnullis rebus. — **certis medium et tolerabile rebus recte concedi** = niektórym sprawom słusznie zezwala się na

coś miernego i znośnego. — **medium et tolerabile** = aliquid medium et tolerabile. — 369. **consultus iuris** — prawnik. — **actor causarum** — obrońca prawny. — 369—371. Te trzy wiersze są logicznie poprzednikiem zdania przyzwolonego, jak wskazuje tamen w w. 372. 372—373. szyk: **Non homines non di, non columnae concessere poëtis esse mediocribus.** — **mediocribus** = mediocres esse przez asymilację. — 373. **columnae** — nawet martwe kolumny, przy których sprzedawano książki. — 375. **Sardo cum melle** — z miodem ze Sardynii, który uchodził za najgorszy. — 379. **campestribus armis** — sprzętów, jakich używano przy zabawie na polu Marsowym. — 380. **indoctus** = imperitus — nieobeznany. — 381. **coronae** — tłumy widzów, które jakby wieńcem otaczają. — **impune** — bez obawy narażenia się na zarzut, a więc słusznie. — 383. **census equestrem summam** — który sobie przypisał majątek, jaki posiadają rycerze — podał wartość majątku. — **census** — particip. medialne. — 385. **invita Minerva** — wyrażenie przysłowiowe — repugnante natura = wbrew swym zdolnościom. — 386. **id tibi iudicium est, ea mens** — to jest twój sąd, to jest twój sposób myślenia — scil. ut nihil dicas invita Minerva. — 388. aluzja do poety Helwiusza Cynny, który pracował 9 lat nad utworem „Smyrna“.

UZUPEŁNIENIA

A.

C. Valerius Catullus 68 a. Elegia — list.

Maniusza, przyjaciela Katulla, dręczą troski nieszczęśliwej miłości. Prosi więc listownie przyjaciela o „munera et Musarum et Veneris“, co mogłoby przynieść mu ulgę w jego rozpaczy. Katullus, który po śmierci brata przebywa zdala od Rzymu we Weronie, usprawiedliwia się w liście, dlaczego nie może spełnić życzenia przyjaciela.

1—14. W tym długim okresie z pewnym naśladownictwem stylu zwyczajnego listu, mieści się główna myśl utworu.

1—2. **Quod mihi... mittis epistolium... id gratum est mihi** (w. 3). Co się tyczy tego, że posyłasz mi bilecik... to ta okoliczność sprawia mi przyjemność. — **acerbo** — odnosi się także do fortuna. — 3. niepowodzenie miłosne porównane z rozbiciem okrętu: szyk: **ut naufragum sublevem eiectum spumantibus aequoris undis** — abym użyczył pomocy rozbitkowi, którego wyrzuciły spienione bałwany morskie. — 4. **a mortis limine restituam** — abym przywrócił do życia od progu śmierci. — **sancta Venus** — czcigodna Wenus jako bogini wierności małżeńskiej. — 6. **lectus caelebs** — łoże osamotnione. — 5—6. myśl: któremu i czcigodna Wenus odmawia wypoczynku w miłym śnie, opuszczonemu przez żonę. — 7. myśl:

ani utwory poetyckie dawnych pisarzy nie przynoszą żadnej pociechy, gdy spędza noce bezsenne niepokojącymi trapiony myślami. — 10. **hinc** = a me. — **munera et Musarum et Veneris** — dwóch darów żąda od przyjaciela: 1) utworu poetyckiego. 2) darów Wenery — *δῶρα χρυσῆς Ἀφροδίτης* — uciech miłości. — 12. **neu me odisse putes hospitis officium** — abyś nie sądził, że nie chcę nic wiedzieć o powinnościach wobec tego, z którym mnie łączą węzły gościnności. — **odisse** — ze znaczeniem słabszym — nie nienawidzić, lecz unikać, nie chcieć wiedzieć o czymś. — 14. **dona beata** — dary, jakie mogą pochodzić tylko od szczęśliwego. — 17. **multa satis lusi** = dosyć wiele „igrałem". — 18. **dulcis amarities** — słodka gorycz — przyjemność, która mieści w sobie zarodek goryczy. — **curae** — troski miłosne. — 24. **gaudia, quae tuus in vita dulcis alebat amor** — uciechy, które podtrzymywała twoja słodka miłość. — 31. **ignosces** — futurum w znaczeniu łagodnego rozkazu. — 32. **cum nequeo** — w takich okolicznościach, gdy nie mogę. — cum nabiera znaczenia prawie przyczynowego — byłby to przykład na cum causale z indicat. — 33. **scriptorum** od scriptor nie od scripta. — 34. **hoc** — ablat. **hoc fit** = inde fit. — **illa** scil. Roma est domus. — **huc** = Veronam. — 36. myśl: tu do Werony nie biorę ze sobą wielu książek. — 37. **nolim statuas** — zwrot grzeczniejszy, niż cave statuas. — 37—38. myśl: nie sądź,

że czynię to dlatego, że jestem „nieużyty“, albo uchylam się od obowiązku przez wykręt niegodny człowieka szlachetnego. — 39. **petenti** — z odcieniem przyzwolenia. — 40. **ultro** — b e z p r o ś b y. — **copia si qua foret** = si fieri posset.

SŁOWNICZEK IMION WŁASNYCH

Achilles (-is), syn Peleusza i Tetydy, najdzielniejszy bohater grecki pod Troją.

Aemilius (-ii) **ludus** (-i), szkoła gladiatorów między Forum i Circus Maximus.

Aeschylus (-i), sławny tragik grecki (525—456).

Albānus (-a, -um), od miasta latyńskiego Alba Longa; Mons Albanus, dziś Monte Cavo, ze świątynią Iuppiter Latiaris.

Albīnus (-i), lichwiarz rzymski.

Albius (-ii) **Tibullus** (-i), (55—19), sławny poeta elegijny.

Alcaeus (-i), grecki poeta liryczny, żył w VII w. prz. Chr. w Mitylene na Lesbos.

Anticyra (-ae), miasto w Focydzie, gdzie rósł blekot, zioło używane przeciw szaleństwu.

Aquīnas (-ātis) **fucus** (-i), purpura z Akwinum w kraju Wolsków.

Arabs (-is), mieszkaniec bogatej Arabia felix.

Archilochus (-i), jambiczny i liryczny poeta grecki z VII w. przed Chr. z wyspy Paros.

Argi (-ōrum) lub **Argos,** (tylko w nom. i acc.) stolica Argolidy na Peloponezie.

Aristius (-ii) **Fuscus** (-i), gramatyk i poeta dramatyczny, przyjaciel Horacjusza.

Assyrius (-ii), Asyryjczyk.

Atrīdes (-ae) lub **Atrīda** (-ae), syn Atreusza, Agamemnon lub Menelaus.

Aulus (-i) **Cascellius** (-ii), znakomity znawca prawa rzymskiego.

Caecilius (-ii) **Statius** (-ii), komediopisarz rzymski, umarł w 166 prz. Chr.

Caesar (-aris), C. Iulius Octaviānus (-i), Augustus (-i) (63 przed Chr. do 14 po Chr.) syn Oktawiusza i Attii, córki siostry dyktatora Cezara. Jako adoptowany syn dyktatora Cezara zdobywa zwolna władzę. Od r. 30 przed Chr. władca państwa rzymskiego; od 27 r. imperator Augustus.

Calaber (-bri), Kalabryjczyk, mieszkaniec Kalabrii w połudn. Italii.

Camēna (-ae), starorzymska nazwa Muzy.

Canis (-is), konstelacja Psa, wschodzi 26 lipca, Canicula (-ae).

Carīnae (-ārum), dzielnica rzymska koło Eskwilinu.

Cascellius (-ii), cf. Aulus.

Cassius (-ii) **Parmensis** (-is), jeden z morderców Cezara, autor elegij, epigramatów i tragedyj, zwolennik Antoniusza, zginął z rozkazu Augusta.

Castor (-oris), bliźniak Polluksa, brat Heleny, syn Jowisza i Ledy.

Cato (-ōnis), M. Porcius (-ii) Cato (-ōnis) Uticensis (-is), stoik, zmarł w r. 46 przed Chr.

Catullus (-i), C. Valerius (-ii), poeta liryczny (87—54 prz. Chr.).

Cethēgus (-i), M. Cornelius (-ii), konsul w 204 prz. Chr. przedstawiciel Rzymian starych obyczajów.

Choerilus (-i), lichy poeta epiczny, współczesny Aleksandra Wielkiego.

Cinara (-ae), przyjaciółka młodego Horacjusza.

Claudius (-ii), Tiberius (-ii) Claudius (-ii) Nero (-ōnis), pasierb i następca Augusta (42 prz. Chr. do 37 po Chr.).

Colchus (-i), mieszkaniec Kolchidy nad Pontus (-i) Euxīnus (-i) — Morze Czarne.

Cratīnus (-i), poeta starszej komedii attyckiej (zm. 423 prz. Chr.).

Demetrius (-ii), niewolnik konsula Filipa.

Democritus (-i), z Abdery, filozof grecki, zm. 361 prz. Chr.

Diāna (-ae), córka Jowisza i Latony, siostra Apollina.

Dmochowski Ks. Franciszek, krytyk i publicysta (1762—1808).

Ennius (-ii), Quintus (-i) z Rudiae (-ārum) w Kalabrii (240—169), autor Annales w 18 ks. wprowadził heksametr zamiast wiersza saturnijskiego; pisał także tragedie na wzór Eurypidesa i satyry.

Epicūrus (-i), założyciel szkoły filozoficznej w Atenach (342—271). Według niego najwyższym dobrem jest rozkosz.

Faunus (-i), bożek pól i pastwisk.

Fuscus (-i), cf. Aristius.

Gabii (-ōrum), miasto w Lacjum.

Genius (-ii), bóstwo opiekuńcze człowieka.

Graecus (-i) lub (-a, -um), rzeczownik i przymiotnik.

Grāius (-i), rzeczownik, Grek.

Helicon (-ōnis), góra w Beocji, siedziba Muz.

Homērus (-i), znany poeta grecki z VIII lub IX w. prz. Chr.

Horatius (-ii), Q. Flaccus (-i), sławny poeta rzymski (65—8 prz. Chr.).

Iarbīta (-ae), Mauretańczyk, naśladował w deklamacji Timagenesa, mówcę aleksandryjskiego, ale zginął wskutek zbytniego wysiłku.

Iliacus (-a, -um), trojański, od nazwy Ilion.

Ino (-ūs, lub -ōnis), córka Kadmusa, żona Atamasa, króla tebańskiego, rzuciła się w morze ze synem Melicertesem; była czczona jako Leukotea.

Io (Iūs, albo Iōnis), córka Inachusa, przemieniona w krowę przybyła w swych wędrówkach do Egiptu. Cf. tragedię Eschyla pt. Prometeusz w okowach.

Italus (-a, -um), italski.

Ithace (-ēs) — **Ithaca** (-ae), wyspa na morzu Jońskim, ojczyzna Ulissesa.

Iuppiter (Iovis), bóg latyński, identyfikowany z greckim Zeusem.

Ixīon (-onis), król tesalskich Lapitów, za zniewagę Junony wpleciony w koło w Tartarze.

Krasicki Ignacy (1735—1801), biskup warmiński, później arcybiskup gnieźnieński, znany pisarz osiemnastego wieku.

Lamia (-ae), straszna postać z podań ludowych, pożerająca dzieci.

Latīnus (-a, -um), latyński, Latīnae (-ārum), scil. feriae (-ārum) — święto latyńskie na wiosnę.

Latium (-ii), kraj w środkowej Italii.

Leo (-ōnis), konstelacja Lwa, w którą wchodzi słońce 20 lipca.

Līber (-eri) — Bacchus (-i), bóg wina.

Libo (-ōnis), L. Scribonius (-ii) Libo (-ōnis), obudował miejsce rażone piorunem na kształt studni; obok stał trybunał pretora.

Libycus (-a, -um), afrykański od „Libya“ — północna Afryka.

Licīnus (-i), podobno balwierz przez Cezara mianowany senatorem.

Lycambes (-ae), z Paros, popełnił samobójstwo smagany jambami Archilocha.

Maecēnas (-ātis), L. Cilnius (-ii), rycerz rzymski z królewskiego rodu etruskich Lukumonów, przyjaciel Augusta, opiekun poetów Horacjusza, Wergiliusza, Wariusza i innych, zmarł w 8 r. prz. Chr.

Maecius (-ii), Spurius Maecius Tarpa, uczony krytyk dzieł poetyckich.

Manius (-ii), z Werony, przyjaciel Katulla.

Medēa (-ae), córka Aietesa, króla Kolchidy, żona Jazona, wymordowała dzieci.

Mēna (-ae). Volteius, wyzwoleniec.

Messāla (-ae), M. Valerius (-ii) Corvīnus (-i), konsul w r. 31, polityk, mówca i wódz, opiekun poetów, przyjaciel Horacjusza, Wergiliusza, Tibulla.

Minerva (-ae), bogini identyfikowana z Ateną, patronka sztuk, opiekunka poetów.
Mūsa (-ae), bogini poezji i muzyki; było ich dziewięć; łacińska ich nazwa brzmiała Camēnae.
Naruszewicz, biskup smoleński (1733—1796), poeta i uczony.
Neptūnus (-i), bóg morza, brat Jowisza i Disa (Plutona).
Numa (-ae), Pompilius (-ii), drugi król Rzymu.
Parmensis (-is), z Parmy w północnej Italii, cf. Cassius.
Parthi (-ōrum), lud azjatycki, groźny dla Rzymian.
Pedānus (-a, -um), od Pedum, miasteczka w Lacjum; regio (-ōnis) Pedana (-ae) niedaleko Tibur (-uris), dzisiejszego Tivoli.
Penātes (-um lub -ium), opiekuńcze bóstwa rodziny.
Philippus (-i), L. Marcius (-ii), konsul w 91 r. dobry mowca.
Pīsōnes (-um), L. Calpurnius (prawdopodobnie), konsul w r. 15, i jego synowie.
Plautus (-i), T. Maccius (-ii), ze Sarsina (-ae) w Umbrii, komediopisarz rzymski (zm. 184); Plautinus, przymiotnik.
Pol, na Polluksa; Pollux, syn Jowisza i Ledy, brat Kastora.
Pollux (-ūcis) = Pol.
Pompilius sanguis (-inis) — Pīsōnes (-um) gens (gentis) Calpurnia (-ae) wywodziła swe pochodzenie od Kalpusa, syna Numy Pompiliusza.
Priamus (-i), syn Laomedonta, król Troi.
Punicus (-a -um) = Carthaginiensis; Punica bella, wojny punickie w latach od 264—146.
Ramnes (-ium), nazwa jednej starej centurii jazdy, equites (-um) Romani (-ōrum).
Rhēnus (-i), rzeka Ren.
Rōma (-ae), Rzym.
Romānus (-a, -um), przymiotnik.

Romulus (-i), syn Marsa i Rei Sylwii, założyciel Rzymu.
Sabellus (-i) — Sabīnus (-i), prosty Sabińczyk.
Sabīni (-ōrum), szczep na północ od Lacjum.
Saliāris (-is, e), salijski, przymiotnik od Salii, kolegium kapłańskiego boga Marsa. Pieśnią przez nich śpiewaną podczas procesji było Carmen Saliāre.
Sappho (-ūs), grecka poetka liryczna z Mitylene na Lesbos (628—568).
Saturnius (-a, -um), numerus (-i), najdawniejszy wiersz rzymski.
Sardus (-i), z wyspy Sardynii.
Satyri (-ōrum), towarzysze Bachusa.
Sextīlis (-is), mensis, od roku 8 prz. Chr. nazwany Augustus, sierpień.
Sidonius (-a, -um), fenicki, od miasta Sidon we Fenicji.
Socraticae chartae (-ārum), pisma ze szkół filozofów, uczniów Sokratesa.
Sol, Sōlis, bóg słońca.
Sophocles (-is), ateński poeta tragiczny (497—406).
Sosii (-ōrum), bracia, księgarze rzymscy.
Tarentum (-i), miasto w Kalabrii.
Telemachus (-i), syn Ulissesa i Penelopy.
Thēbae (-ārum), miasto w Beocji, założone przez Kadmusa
Thespis (-idis), współczesny Solona i Pizystrata, twórca tragedii greckiej.
Tibullus (i-), Albius, cf. Albius.
Tībur (-uris), obecnie Tivoli, miasto w Lacjum na północny wschód od Rzymu w przepięknej okolicy nad Anio ze sławnymi wodospadami.
Timagenes (-is), mowca aleksandryjski i historyk, odznaczał się ciętym językiem. Jako jeniec dostał się do Rzymu, gdzie zyskał sobie życzliwość Augusta, lecz stracił ją przez zbytnią swobodę słowa. Później zaopiekował się nim Asinius Pollio, zna-

komity mowca, polityk, poeta tragedyj i historyk 75—6 przed Chr.).

Trembecki Stanisław, znany poeta (1735—1812) w epoce Stanisława Augusta.

Valerius (-ii), cf. Catullus (-i).

Varius (-ii), L. Varius (-ii) Rūfus (-i) (74—14 prz. Chr.), poeta epiczny czynów Augusta, napisał także tragedię Thyestes, przyjaciel Wergiliusza i Horacjusza.

Vergilius (-ii), P. Vergilius (-ii) Maro (-ōnis) (70—19 prz. Chr.) urodzony w Andes (-ium) koło Mantui, napisał „Bucolica“, „Georgica“ i „Aeneis“. Przyjaciel Mecenasa, Horacjusza i Wariusza.

Volteius (-ei), cf. Mēna (-ae).

Zephyrus (-i), wiatr zachodni.